

Urbaria Summaries Series 2020/9

ISSN 2670-2363

SUM MAR IES!

OMAEHTOISEN MUSIIKIN PAIKKOJA 2000-LUVUN HELSINGISSÄ

Juho Hänninen

URBARIA

HELSINKI INSTITUTE OF URBAN AND REGIONAL STUDIES

Urbaria tiivistelmä 2020/9

Omaehtoisen musiikin paikkoja 2000-luvun Helsingissä

Juho Hänninen
tohtoriopiskelija
Helsingin yliopisto

Valokuvan on ottanut Fileri, jakelu CC-BY-SA 4.0 lisenssin ehdoilla <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Tutkielma pohjautuu Helsingin kaupunginmuseon avovastauskyselyyn, jonka aiheena oli ”ruohonjuuritason epämuodolliset musiikin tekemisen ja esittämisen paikat”. Tutkielma toteutettiin kvalitatiivisella sisällönanalyysillä ja sen tulosten mukaan 2000- ja 2010-lukujen **Helsingin ”vaihtoehtoiset” kulttuuritilat**

- tarjoavat tilaa omaehtoisen musiikin muodoille ja niitä ympäröivälle kulttuurille sekä edistävät näin kulttuurintuotannon osallisuutta
- luovat nuorille mahdollisuuden osallistua heidän itsensä merkittäväksi kokemiin kulttuurisiin toimiin (kuten tietyn musiikin tekeminen ja kokeminen tai aktivismi)
- ovat usein perustettu, rakennettu ja organisoitu vapaaehtoisvoimin
- kärsivät rahoituksen ja tarvittavan tekniikan puutteesta sekä väliaikaisuudesta, huonosta kunnosta ja sijainnista
- jäävät usein Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kaupunkitilapolitiikassa huomioimatta ja vaille arvostusta

Urbaani kulttuuri Helsingin kaupunkistrategiassa, omaehtoisen kulttuurin lisääntyminen ja tyhjänä olevan kaupunkitilan (väliaikais)käyttö

Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021 (2017) korostaa Helsingin roolia parhaana mahdollisena urbaanina alustana kaikille. Helsinki halutaan nähdä yhdistelmänä toimivuutta ja ainutlaatuista rosoisuutta — mahdollistajana ja tilaisuuksien luojana. Strategian mukaan kaupunkikulttuuri, dialogi ja osallistava suunnittelu tekevät Helsingistä Helsingin. Lisäksi kaupunki tukee paikallisten toimijoiden ja yhteisöjen mahdollisuutta vaikuttaa, toimia yhteistyössä ja tehdä jokaisesta kaupunginosasta eloisa, viehättävä ja yksilöllinen paikka asua. Vesa Keskinen (2015) tutkimuksen mukaan **suurin osa helsinkiläisistä suosii ”kollektiivisesti tuotettua urbaania kulttuuria”**: hänen kyselytutkimuksen vastaajista 49–61 % oli osallistunut viimeisen vuoden aikana suureen ilmaistapahtumaan, musiikkikonserttiin, naapurusto-tapahtumaan, tanssi- tai balettiesitykseen, Ravintolapäivään, Helsingin kirjamesuihin tai sirkukseen.

2000-luvun aikana omaehtoinen kulttuurintuotanto on noussut osaksi valtavirtaa. Ilmiön taustalta löytyy kaksi keskeistä tekijää – sosiaalinen media ja digitalisoituminen. **Sosiaalisen median** voidaan katsoa lisänneen vaikeasti tavoitettavan ja marginaaliseksi nähdyn populaarikulttuurin saavutettavuutta. Lisäksi **digitalisoituminen** on lisännyt mahdollisuuksia omaehtoiselle musiikintuotannolle demokratisoimalla pääsyn musiikkiteknologiaan. (Kaitajärvi-Tiekso & Hänninen 2020.) Siinä missä julkisessa keskustelussa on hiljan esitetty, että kaupalliset ja viralliset tilat musiikin esittämiseen ovat Helsingissä vähenemässä ja riittämättömät, näille vastakohtaiset omaehtoiset tilat ovat sitäkin uhanalaisemmassa asemassa, koska luovan alan toimijoiden itse alullepanema ja yhteisölle suunnattu toiminta ei välttämättä tarkoita kaupallisia voittoja. (Lowndes 2016.)

Hella Hernbergin (2014) mukaan **Helsingissä oli 2010-luvun alussa tyhjänä yli miljoona neliometriä kaupunkitilaa.** Tilojen väliaikainen käyttäminen on Hernbergin mukaan **tehokasta resurssien käyttöä** – väliaikaisessa käytössä tilat pysyvät paremmassa kunnossa ja niiden käyttöikä pitenee. Tyhjiillään olevien tilojen väliaikainen käyttäminen mahdollistaisi myös erilaisten sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten toimintamallien syntymisen ja sitä kautta Helsingin elinvoimaisuuden lisäämiseen.

Tärkeätä on huomata, että osa Helsingin perinteisistä kulttuuritiloista ovat saaneet aloitteensa juuri ruohonjuuritason toiminnasta. Tällaisia tiloja ovat muun muassa Kaapelitehdas, Nosturi, Tavastia ja Vanha ylioppilastalo (Bottä 2006). Esimerkki alleviivaa ruohonjuuritason kulttuuritoiminnan merkitystä paikalliselle kulttuurikentälle sen lisäksi, että kulttuuritoiminta on usein keskeinen identiteetin lähde sen piirissä vaikuttavien yksilöiden elämässä (Silvanto 2005).

Helsingin kaupungit vaihtelevat käytännöt

Aineistosta piirtyy kuva, jossa Helsingin kaupungilta ja sen eri toimialoilta puuttuu yhtenäinen toimintamalli tyhjiillään olevien kaupunkitilojen kulttuuriselle ja sosiaaliselle väliaikaiskäytölle sekä suhtautumiseen talon- ja kadunvaltauksiin. Vastaajat nimeävät Kiinteistöviraston tilakeskuksen ja Nuorisopalvelut ja niiden erilaisen tavan reagoida. Etenkin talonvaltauksiin reagoimisesta piirtyy vastausten mukaan arpapeli; riippuen instituutiosta ja henkilöstä, johon valtaajat ovat yhteydessä, reagointi valtaukseen on erilainen. Yhden tilan vuokrasopimuksen kerrottiin tulleen puretuksi sen jälkeen, kun virkamies vaihtui, jonka jälkeen vuokralaiset valtasivat tilan. Osa vastaajista korosti, ettei kaupunki osaa tunnistaa omaehtoisen kulttuurin arvoa.

Menetelmät ja aineisto

Aineisto on kerätty Helsingin kaupunginmuseon ja Musiikkiarkiston yhteistyössä syksyllä 2019. Aineisto kerättiin kyselyllä, joka kartoitti tiloissa tapahtunutta toimintaa, toiminnan ongelmia ja etuja sekä tilojen merkitystä. Kysely alkoi vastaajan taustatietojen keräämisellä, jonka jälkeen ensimmäinen kysymys oli vapaamuotoinen avovastaus muistelun kohteena olevasta tilasta. Yhteensä tarkentavia kysymyksiä esitettiin 31. Aineisto koostuu 82 vastauksesta.

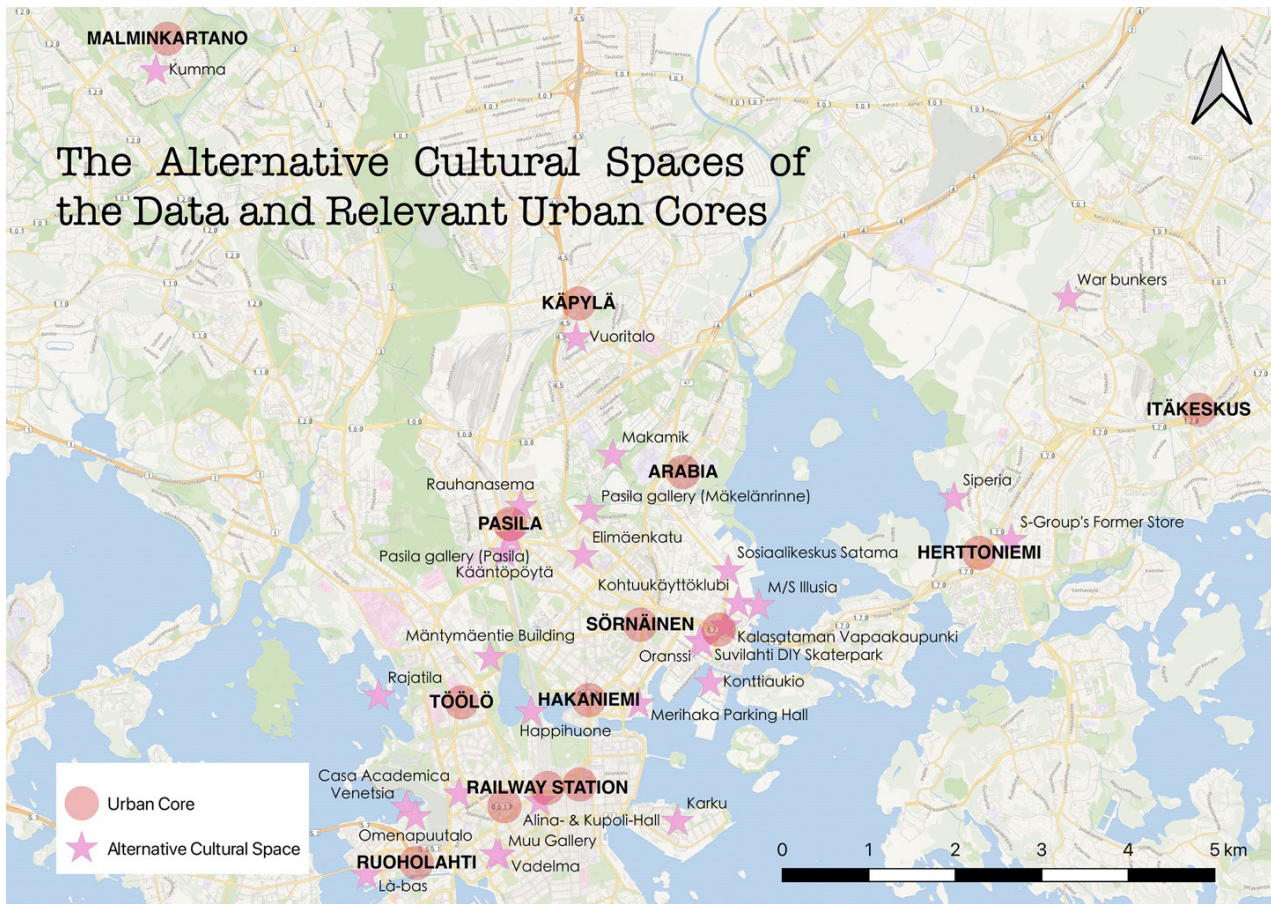
Aineistoa käsitellään muistitietona ja sen nähdään kertovan sekä ”tosia” että subjektiivisia asioita tutkitavasta ilmiöstä. Aineisto analysoitiin järjestelmällisesti kategorisen sisältöanalyysin keinoin.

Tulokset

”Vaihtoehtoiset” kulttuuritilat fyysisinä ja sosiaalisina tiloina: Ahtaalle ajettu omaehtoinen kulttuuri

2000-luvun Helsingissä vaihtoehtoiset kulttuuritilat ovat sijainneet useimmiten kantakaupungin **reuna-alueilla ja joutomailla**. Ne ovat olleet jo olemassa olevia ja usein ennalta tyhjiä tiloja, jotka on vuokrattu, vallattu, käyttäjiensä omistuksessa tai ilmaisia, mutta luvanvaraisia. Monet vallatut tilat ovat muuttuneet vuokratuiksi, mutta myös aikaisemmin vuokrattuja tiloja on vallattu vuokrasopimuksen purkamisen jälkeen. Tilat ovat erottautuneet ulkonäöllään muusta kaupunkirakenteesta alakulttuurisella symboliikallaan sekä usein huonon yleiskuntonsa ja hätävaramaisten rakennusratkaisujen vuoksi. Erityisesti rakennukset ovat usein olleet huonokuntoisia ja jopa vaaralliseksi koettuja. Tämä on johtanut siihen, että osa käyttäjistä ovat valinneet lopettaa toiminnan kokonaan. **Toiminta vaihtoehtoisissa kulttuuritiloissa onkin ollut usein lyhytaikaista ja kestänyt korkeintaan viisi vuotta samassa paikassa.**

Tilat ovat kohdanneet muitakin ongelmia. Tilojen toimintaan ei ole ollut tarvittavaa rahoitusta, mikä on **tarkoittanut tilojen toiminnan pyörineen vapaaehtoisvoimin ja vaillinaisilla resursseilla**. Tilojen sijainti kantakaupungin ytimen ulkopuolella tarkoittaa myös logistisia haasteita niin tapahtumien tekijöille kuin yleisöllekin. Toisaalta osa tiloista on sijainnut niin lähellä asutusta, että kulttuuritapahtumista kantautuva musiikki on aiheuttanut häiriöitä alueen asukkaille. **Poliisien reaktio vaihtoehtoisissa kulttuuritiloissa järjestettäviin tapahtumiin on pääasiallisesti ollut maltillista ja sallivaa**. Aineistosta nousee esiin kaksi negatiivista kertomusta, joista toista voidaan pitää kuvauksen perusteella selkeänä asenteellisena ylilyöntinä ja väärinkäytöksenä poliisin toimesta. Osa vaihtoehtoiskulttuuritoiminnan ongelmista juontaa juurensa itse tilojen käyttäjiin. Satunnaiset jotkut osallistujat ovat syylistyneet häiriökäyttäytymiseen ja muuhun sopimattomaan käytökseen, mihin on yleensä liittynyt liiallinen päihteiden käyttö. **Lisäksi pyrkimyksen hierarkiattomaan päätöksentekoon on koettu hidastavan päätöksentekoa ja piilottavan alleen todellisia valtasuhteita.**

Kartta 1. Aineiston tilat kartalla suhteessa (työssä määriteltuihin) lähimpien kaupunkien ydinalueisiin

Tilojen merkitys helsinkiläisen kaupunkikulttuurin edistäjinä

Vaihtoehtoiset kulttuuritilat ovat tarjonneet tapahtumapaikan alakulttuurin edustajille ja erikoistuneille populaarimusiikin muodoille, joiden tekijä- ja yleisömäärät ovat usein pieniä ja niille sopivia tiloja on tarjolla vain vähän. Erityisesti rockin alagenre hardcore punk ja elektroninen tanssimusiikki nousivat esiin aineistossa tiloille keskeisiksi musiikin muodoiksi. **Musiikin lisäksi tilat ovat tarjonneet paikan myös muulle moninaiselle kulttuuritoiminnalle lavataiteista opintopiireihin ja työpajoista elokuvanäytöksiin.** Vaihtoehtoistiloihin liitetään myös poliittis-ideologisia ulottuvuuksia, kuten ”oikeus kaupunkiin”, mutta aineistossa ne esiintyvät pikemminkin sidottuina vastaajan arvoihin kuin itse tiloihin.

Tilat ruokkivat Helsingin kaupunkikulttuuria kerrannaisvaikutuksen kautta. Osalle nuorista tilat ovat tarjonneet reitin osallistua omaehtoiseen kulttuurintuotantoon ensimmäistä kertaa, mistä on saatanut alkaa elämänmittainen kulttuuritoiminta ja siihen osallistuminen. Tiloissa tapahtunut sosiaalinen ja kulttuurinen vuorovaihto on sitouttanut toimijat osaksi musiikin ympärille muodostuneita verkostoja ja myös synnyttänyt uusia toimijaryhmiä ja ilmaisumuotoja. Osalle toiminta tiloissa on tarjonnut tietotaitoa tulevaisuuden työurilla esimerkiksi kulttuurintuottajina. Sitäkin useammalle nuoruuden osallisuus omaehtoisessa kulttuurissa muodostaa keskeisen osan identiteettiä — myös niiden, jotka eivät enää ole aktiivisesti mukana toiminnassa.

Omaehtoisen kaupunkikulttuurin saarekkeet

Tutkielmassa ehdotetaan, että Helsingin kaupunkisuunnittelijat ottaisivat työkalupakkiinsa omaehtoisen kaupunkikulttuurin ”saarekkeen” tai ”enklaavin” (enclave) käsitteen. Helsingin yhteydessä käsitettä on käyttänyt Maroš ja Krivý (2013) Suvilahden alueesta. Krivý näkee Suvilahden ”suunnitellun suunnittelematta jättämisen” tietoisena päätöksenä, jonka tavoitteena on ollut antaa alueen rakentua ”elävän organismin” tavoin itsenäisesti, monipuolisesti ja itseorganisoiduvien kulttuurintuottajien rakentamana. **Tutkielmassa tuodaan esille, että ”omaehtoisuuden saarekkeiden” käsite mahdollistaisi Helsingin kaupunkistrategian tavoitteiden toteutumisen ja edesauttaisi Helsingin kaupunkia omaksuma yhtenäisen toimintaperiaatteen tyhjänä olevaan kaupunkitilaan.** Näin Helsinki myös pystyisi valjastamaan kaupunkilaistensa innon ja tarmon osallistua kaupungin sosiaaliin, kulttuuriseen ja kestävään kehittämiseen ja rakentamiseen.

Maisterintutkielma:

Hänninen, Juho. 2020. Urban DIY Enclaves? : The ‘Alternative’ Cultural Spaces of Helsinki’s Music Scenes 2000–2019. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto. Saatavilla verkosta: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/316960/Hanninen_Juho_maisterintutkielma_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Viitattu 10.12.2020.)

Viitetiedot:

Bottà, Giacomo. 2006. Popular Culture and Urban Creativity in Helsinki and Berlin. IEHC Conference, Helsinki. Konferenssipaperi.

Helsinki. 2017. Maailman toimivin kaupunki—Helsingin kaupunkistrategia. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-jatalous/kaupunkistrategia/strategia-ehdotus> [Viitattu 20.05.2020.]

Hernberg, Hella. 2014. Tyhjä tila. Ministry of the Environment: Helsinki. Hernberg, Hella, & Ramia Mazé. 2017.

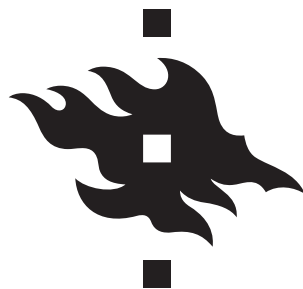
Kaitajärvi-Tiekso, Juho & Hänninen, Juho 2020. Underground over the Net: Three Cases of Underground Music in Finland in the Age of Platforms. Teoksessa Karjalainen, Toni-Matti & Kärki, Kimi (toim.): Made in Finland: Studies in Popular Music. Routledge: Lontoo ja New York.

Keskinen, Vesa. 2015. Citizens Prefer Collectively Produced Urban Culture. Kvartti 2.

Lowndes, Sarah. 2016. The DIY Movement in Art, Music and Publishing: Subjugated Knowledges. Routledge: Lontoo & New York.

Krivý, Maroš. 2013. Don't Plan! The Use of the Notion of 'Culture' in Transforming Obsolete Industrial Space. International Journal of Urban and Regional Research 37:5.

Silvanto, Satu. 2005. Paikallisia kulttuurikeskuksia eurooppalaisessa kaupungissa. Teoksessa Silvanto, Satu & Maaria Linko & Vesa Keskinen & Timo Cantell (toim.): Kaupunkilaisten kulttuurikeskus: tarkastelussa Stoa, Malmitalo ja Kanneltalo. Helsingin kaupungin tietokeskus: Helsinki.

UNIVERSITY OF HELSINKI

TOIMITUS / EDIT

Iiris Koivulehto
Kaupunkitutkimusinstituutti Urbaria

OTA YHTEYTTÄ / CONTACT

urbaria@helsinki.fi
0294150056 / 0504719810

SEURAA / FOLLOW US

@urbariahelsinki
www.helsinki.fi/urbaria

PL 4 (Yliopistonkatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto